

Kraków, 27.04.2026

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

dr hab. Magdalena Śmieja, prof. UJ

Instytut Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego

Pracownia Psychologii Emocji i Motywacji

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Abramiuk–Szyszko

pt. *„Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu. Wrażliwość na odrzucenie*

a wymagania przy wyborze partnera i satysfakcja ze związku”

napisanej pod kierunkiem dr. hab. Joanny Rajchert, prof. APS

oraz dr Karoliny Konopki.

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Przedmiotem niniejszej recenzji jest rozprawa doktorska mgr Agnieszki Abramiuk–Szyszko, poświęcona analizie relacji między wrażliwością na odrzucenie, standardami wobec partnera, rozbieżnością między tymi standardami a oceną partnera oraz satysfakcją ze związku. Autorka podejmuje zagadnienie istotne zarówno teoretycznie, jak i społecznie – mechanizmy regulujące funkcjonowanie jednostki w bliskich relacjach należą do kluczowych problemów współczesnej psychologii.

Celem niniejszej recenzji jest ocena rozprawy w kontekście wymogów określonych w art. 187 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce, zgodnie z którymi praca doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, świadczyć o znajomości literatury przedmiotu oraz potwierdzać umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

Opis projektu

Rozprawa ma charakter monograficzny i składa się z części teoretycznej oraz części empirycznej obejmującej cztery badania. Projekt koncentruje się na analizie relacji między wrażliwością na odrzucenie, standardami wobec partnera, oceną partnera oraz rozbieżnością między standardami a oceną partnera, a także na roli tych zmiennych w kształtowaniu satysfakcji ze związku.

Część teoretyczna rozprawy poświęcona jest analizie zagadnienia doboru partnera w relacjach romantycznych, ze szczególnym uwzględnieniem roli idealnych standardów oraz wrażliwości na odrzucenie jako mechanizmu regulującego funkcjonowanie jednostki w bliskich związkach. Autorka rozpoczyna od omówienia klasycznych koncepcji dotyczących preferencji partnera, odwołując się przede wszystkim do podejść ewolucyjnych, w których podkreśla się znaczenie adaptacyjnych funkcji doboru partnera oraz różnic płciowych w zakresie preferowanych cech. W tym ujęciu standardy wobec partnera interpretowane są jako względnie stabilne preferencje, ukształtowane w toku ewolucji, które mają sprzyjać maksymalizacji sukcesu reprodukcyjnego.

Następnie Autorka przechodzi do omówienia koncepcji idealnych standardów w relacjach romantycznych, koncentrując się na modelu zaproponowanym przez Fletchera i współpracowników (Fletcher i in., 1999). Model ten zakłada istnienie trzech podstawowych wymiarów oceny partnera: ciepła/zaufania, atrakcyjności/witalności oraz statusu/zasobów. W pracy przedstawiono zarówno strukturę tego modelu, jak i wyniki badań wskazujących, że zgodność między idealnymi standardami a postrzeganymi cechami partnera wiąże się z wyższą satysfakcją ze związku. Autorka odwołuje

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

się również do badań empirycznych rozwijających tę koncepcję, wskazując na znaczenie rozbieżności między standardami a rzeczywistością jako potencjalnego predyktora jakości relacji.

Kolejnym istotnym wątkiem części teoretycznej jest problem relacji między deklarowanymi preferencjami a rzeczywistymi wyborami partnerów. W tym kontekście Autorka przywołuje badania Eastwicka oraz Joel (np. Eastwick i Finkel, 2008), które pokazują, że deklarowane standardy mają ograniczoną moc predykcyjną w odniesieniu do rzeczywistych decyzji romantycznych. Wskazuje się tu na rozbieżność między preferencjami deklarowanymi a preferencjami ujawnianymi w sytuacjach realnego wyboru, co podważa założenie o bezpośrednim przełożeniu standardów na zachowanie.

W dalszej części Autorka skupia się na konstrukcie wrażliwości na odrzucenie, odwołując się do klasycznej koncepcji zaproponowanej przez Downey i Feldmana (np. Downey i in., 1997). Wrażliwość na odrzucenie definiowana jest jako tendencja do lękowego oczekiwania, łatwego dostrzegania oraz intensywnego reagowania na sygnały odrzucenia w relacjach interpersonalnych. Autorka omawia zarówno poznawcze, jak i emocjonalne komponenty tego konstrukt, wskazując na jego znaczenie dla interpretacji zachowań partnera oraz regulacji własnych reakcji w sytuacjach relacyjnych.

Istotnym elementem rozważań jest powiązanie wrażliwości na odrzucenie z funkcjonowaniem w bliskich związkach. Autorka odwołuje się do badań pokazujących, że osoby o wysokiej wrażliwości na odrzucenie częściej interpretują zachowania partnera w kategoriach zagrożenia relacji, co może prowadzić do obniżenia satysfakcji oraz uruchamiania mechanizmów obronnych. W tym kontekście wrażliwość na odrzucenie ujmowana jest jako

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

potencjalny moderator relacji między standardami wobec partnera a oceną jego cech.

Część teoretyczna obejmuje także rozważania dotyczące mechanizmów regulacyjnych w relacjach romantycznych. Autorka wskazuje, że standardy wobec partnera mogą pełnić funkcję zarówno selekcyjną (na etapie wyboru partnera), jak i regulacyjną (w trakcie trwania związku), wpływając na sposób interpretacji zachowań partnera oraz poziom satysfakcji ze związku. W tym kontekście pojawia się również wątek możliwego dostosowywania standardów do realiów relacji, choć – jak sugeruje przegląd literatury – mechanizm ten nie jest jednoznacznie potwierdzony empirycznie.

Całość rozważań prowadzi do sformułowania modelu badawczego, w którym wrażliwość na odrzucenie, standardy wobec partnera oraz ich rozbieżność względem oceny partnera mają stanowić kluczowe predyktory satysfakcji ze związku. Autorka podejmuje próbę integracji tych konstruktów w ramach jednego modelu wyjaśniającego, stanowiącego podstawę dla części empirycznej pracy.

Część empiryczna obejmuje cztery badania o zróżnicowanym charakterze metodologicznym. Badanie 1 miało charakter korelacyjny. Jego celem było zbadanie zależności między wrażliwością na odrzucenie, standardami wobec partnera, oceną partnera oraz rozbieżnością między standardami a oceną partnera, a także sprawdzenie, czy rozbieżność ta pełni rolę mediatora w relacji między wrażliwością na odrzucenie a satysfakcją ze związku. W badaniu uwzględniono zmienne takie jak poziom wrażliwości na odrzucenie, poziom standardów wobec partnera w różnych obszarach, ocena

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

aktualnego partnera oraz satysfakcja ze związku. Pierwotnie w analizach planowano również uwzględnienie płci oraz statusu relacyjnego uczestników.

Badanie 2 miało charakter eksperymentalny. Jego celem było sprawdzenie wpływu manipulacji doświadczeniem odrzucenia na poziom wrażliwości na odrzucenie oraz na ocenę potencjalnych partnerów. Zastosowano plan eksperymentalny obejmujący kilka czynników, w tym manipulację odrzuceniem oraz różnice indywidualne w zakresie wrażliwości na odrzucenie. Uczestnicy byli przypisywani do warunków eksperymentalnych, a następnie dokonywali ocen osób potencjalnie spełniających kryteria partnera romantycznego. Analizowano zarówno efekty główne, jak i interakcje między zmiennymi.

Badanie 3a miało charakter podłużny i zostało przeprowadzone na parach pozostających w związkach romantycznych. Badanie obejmowało dwa pomiary oddzielone tygodniowym odstępem. Jego celem było zbadanie zależności między wrażliwością na odrzucenie, standardami wobec partnera oraz satysfakcją ze związku w ujęciu czasowym, a także analiza tych zależności z uwzględnieniem perspektywy obu partnerów (modele aktor-partner). W badaniu uwzględniono pomiar zmiennych w obu punktach czasowych oraz analizowano ich wzajemne powiązania.

Badanie 3b miało charakter dziennikowy. Uczestnicy pozostający w związkach romantycznych (ci sami, którzy brali udział w Badaniu 3a) dokonywali wielokrotnych pomiarów w krótkim okresie czasu (kilkudniowym). Celem badania było uchwycenie bieżących zmian w zakresie postrzeganego odrzucenia ze strony partnera, rozbieżności między standardami a oceną partnera oraz satysfakcji ze związku. W badaniu zastosowano wskaźnik

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

postrzeganego odrzucenia partnera oraz analizowano zależności między zmiennymi na poziomie wewnątrzsobniczym i międzyosobniczym.

We wszystkich badaniach wykorzystano przede wszystkim metody samoopisowe do pomiaru analizowanych konstruktów. W części analiz zastosowano zaawansowane modele statystyczne, w tym analizy mediacyjne, modele aktor-partner oraz modele równań strukturalnych, a w badaniu dziennikowym także analizy danych wielopoziomowych.

Ocena projektu

Projekt przedstawiony w rozprawie jest interesujący. Na poziomie ogólnej koncepcji badawczej na uznanie zasługuje pomysł, aby analizować rozbieżność między standardami a oceną partnera jako potencjalny mediator relacji między wrażliwością na odrzucenie a satysfakcją ze związku. Jest to hipoteza potencjalnie istotna teoretycznie. Również dobór różnych paradygmatów badawczych – korelacyjnych, eksperymentalnych i podłużnych – należy uznać za ambitny i zasadny. Na uwagę zasługuje pomysł badania eksperymentalnego, który stanowi próbę wyjścia poza analizę zależności korelacyjnych. Niestety, na etapie realizacji kolejne badania ujawniają szereg poważnych problemów, które opiszę w dalszej części recenzji.

Część teoretyczna

Część teoretyczna pracy koncentruje się na zagadnieniach doboru partnera, idealnych standardów w relacjach romantycznych oraz wrażliwości na odrzucenie jako mechanizmu regulującego funkcjonowanie jednostki w bliskich relacjach. Autorka odwołuje się do klasycznych koncepcji, w tym modelu idealnych standardów oraz ujęć ewolucyjnych, budując na ich podstawie ramy

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

teoretyczne dla prezentowanych badań. Tekst tej części pracy jest napisany klarownie, logicznie uporządkowany i świadczy o dobrej znajomości przywoływanej literatury.

Jednocześnie trzeba zauważyć, że przegląd literatury nie oddaje najbardziej aktualnego stanu badań nad doбором partnera. Współczesne ujęcia w coraz większym stopniu podkreślają dynamiczny, relacyjny i kontekstualny charakter tego procesu, akcentując znaczenie interakcji między partnerami, specyfiki sytuacji oraz zmienności preferencji w czasie (np. Devenport i in., 2023; Eastwick, Finkel, Joel, 2023; Eastwick i in., 2025). Liczne badania pokazują, że deklarowane standardy i preferencje mają ograniczony, a często słaby związek z rzeczywistymi wyborami partnerów. Co więcej, nawet badacze wywodzący się z tradycji ewolucyjnej w ostatnich latach rewidują swoje podejście, uwzględniając większą rolę czynników sytuacyjnych i relacyjnych.

Na tym tle przyjęte w pracy ramy teoretyczne wydają się w znacznym stopniu osadzone w podejściach, które nie stanowią już dominującego paradygmatu badawczego. Nie oznacza to, że są one nieuprawnione, jednak brak wyraźnego odniesienia do współczesnych, bardziej aktualnych modeli ogranicza potencjał interpretacyjny pracy oraz utrudnia jej osadzenie w bieżącej debacie naukowej. W konsekwencji część teoretyczna, mimo swojej spójności wewnętrznej, nie w pełni odpowiada aktualnym kierunkom rozwoju badań w tym obszarze.

Część empiryczna

Badanie 1.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

Badanie 1 ma charakter korelacyjny, a jego celem jest analiza związków pomiędzy wrażliwością na odrzucenie, idealnymi standardami, rozbieżnością między standardami a oceną aktualnego partnera, a przede wszystkim – sprawdzenie, czy owa rozbieżność jest mediatorem związku wrażliwości na odrzucenie z satysfakcją.

Moje wątpliwości budzi sposób sformułowania hipotez w Badaniu 1. Hipotezy 1a i 1b są ze sobą sprzeczne. W sytuacji, gdy literatura dostarcza niejednoznacznych przesłanek, bardziej adekwatnym rozwiązaniem byłoby sformułowanie pytań badawczych i potraktowanie analiz w sposób eksploracyjny. Dodatkowo w przypadku hipotezy mediacyjnej nie określono ani kierunku efektu, ani kryteriów jego istotności, co nie jest zgodne ze współczesnymi standardami formułowania hipotez mediacyjnych.

W opisie badania brakuje podstawowych informacji dotyczących procedury – nie podano danych o wynagrodzeniu uczestników ani o kryteriach rekrutacji prowadzonej w różnych kanałach. Nie ma informacji o tym, aby badanie było prerejestrowane, co dodatkowo ogranicza transparentność procedury.

Moje poważne zastrzeżenia budzi dobór próby do Badania 1. Jak pisze Autorka: „*Pierwotny plan badania obejmował analizę interakcji z uwzględnieniem płci (kobiety i mężczyźni) oraz statusu relacyjnego (osoby w związku vs. niebędące w związku)*”. Nie rozumiem, dlaczego do badania, którego istotnym elementem jest ocena aktualnego partnera, rekrutowano osoby niebędące w związkach. W jaki sposób osiemdziesiąt siedem wypełniających ankiet singielek i singli odpowiadało na pytania dotyczące partnera oraz jak

chciano zmierzyć rozbieżność między ich idealnymi standardami a oceną partnera w sytuacji jego braku?

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Mój sprzeciw budzi także zastosowanie arbitralnego kryterium wykluczenia z próby kobiet powyżej 50. roku życia. Autorka uzasadnia tę decyzję menopauzą. Jak pisze, usunęła z puli dane kobiet 50+ „*biorąc pod uwagę zadania rozwojowe oraz zmieniające się priorytety w okresie średniej dorosłości a także wpływ menopauzy na potrzeby, satysfakcję i relacje*”. Po pierwsze, menopauza nie jest zjawiskiem jednoznacznie powiązaniem z wiekiem 50 lat. Może pojawić się u kobiet młodszych albo późno po pięćdziesiątce. Po drugie, wydaje się, że różnice dotyczące priorytetów i celów życiowych między kobietami w wieku 20 i 40 lat są w wielu aspektach znacznie większe niż między kobietami w wieku 45 i 55 lat. Kryterium to wydaje się więc nieadekwatne i niespójne. Co zastanawiające, w kolejnych badaniach przestaje ono także mieć znaczenie dla Doktorantki – w badaniu podłużnym biorą bowiem udział kobiety 70+.

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Kolejnym istotnym problemem Badania 1 jest niedoszacowanie mocy statystycznej. Z tekstu wnioskuję, że analiza mocy została oparta na teście różnic grupowych, podczas gdy kluczowa hipoteza dotyczyła efektu mediacyjnego, który wymaga odrębnych i znacznie bardziej restrykcyjnych założeń dotyczących wielkości próby. W konsekwencji moc statystyczna dla testowania efektu pośredniego mogła być niewystarczająca, co zwiększa ryzyko błędu II rodzaju, szczególnie przy umiarkowanych wartościach ścieżek a i b. Liczebność próby $N = 99$ należy uznać za zbyt małą dla rzetelnej weryfikacji przyjętego modelu mediacyjnego.

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

W tym kontekście, zastanawia brak adekwatnego zabezpieczenia wielkości próby na etapie planowania badania. Rekrutacja uczestników jest niewątpliwie procesem wymagającym i obciążonym trudnościami organizacyjnymi, w szczególności w przypadku prób zrównoważonych płciowo. Nie zmienia to jednak faktu, że standardy badań empirycznych w psychologii, nawet na poziomie prac magisterskich, zakładają zwykle realizację badań na próbach liczniejszych niż ta wykorzystana w Badaniu 1. Należy oczekiwać, że w projekcie o charakterze doktorskim większy nacisk zostanie położony na odpowiednie zaplanowanie rekrutacji oraz zapewnienie liczebności próby adekwatnej do testowanego modelu statystycznego.

Doktorantka trafnie dobrała narzędzia do pomiaru wrażliwości na odrzucenie oraz satysfakcji ze związku. Zdecydowanie więcej zastrzeżeń budzi natomiast operacjonalizacja konstruktów idealnych standardów. Niezrozumiałe jest, dlaczego zamiast wykorzystania istniejących, dobrze zwalidowanych narzędzi bezpośrednio odnoszących się do przyjętego modelu teoretycznego — takich jak 16-itemowa skala idealnych standardów Fletchera (Fletcher i in., 1999), która operacjonalizuje standardy partnera w sposób zgodny z trójczynnikiem modelem (ciepło-życzliwość, witalność-atrakcyjność, status-zasoby), Doktorantka zdecydowała się na konstrukcję nowego narzędzia.

Zastosowane podejście polegało na arbitralnym wybraniu części pozycji ze skali Bussa (1989), a następnie przeprowadzeniu na tej podstawie analizy czynnikowej. Nie przedstawiono szczegółowych wyników tej analizy, w tym informacji dotyczących struktury czynnikowej, kryteriów ekstrakcji, ani parametrów dopasowania modelu. Brakuje również precyzyjnej informacji o liczebności próby wykorzystanej do tej procedury, co w kontekście całkowitej

liczebności Badania 1 (N = 99) rodzi uzasadnione wątpliwości co do stabilności uzyskanej struktury czynnikowej i reprezentatywności wyników.

W efekcie powstało narzędzie o charakterze quasi-autorskim, które nie zostało w sposób dostateczny zwalidowane psychometrycznie. Co istotne, nowa operacjonalizacja nie odzwierciedla struktury teoretycznej przyjętej w modelu odniesienia. W modelu Fletchera (Fletcher i in., 1999) witalność i atrakcyjność stanowią jeden czynnik (obok ciepła i statusu), natomiast w zastosowanym narzędziu witalność została przypisana do kategorii statusu. Zmiana ta wprowadza istotną niespójność pomiędzy poziomem teoretycznym a pomiarem empirycznym i nie znajduje przekonującego uzasadnienia ani metodologicznego, ani teoretycznego. W konsekwencji ogranicza to możliwość jednoznacznej interpretacji wyników Badania 1, jak również osłabia trafność operacjonalizacji w Badaniach 3a i 3b.

Analizy statystyczne w Badaniu 1 przeprowadzono poprawnie, ale nie kontrolowano w nich wieku ani stażu związku, mimo że obie zmienne charakteryzowały się bardzo dużą wariancją (staż od 1 miesiąca do 450 miesięcy). Jest to istotne ograniczenie, ponieważ zarówno standardy, jak i ocena partnera mogą znacząco różnić się w zależności od etapu życia i długości relacji.

Uzyskane wyniki wskazują, że satysfakcja ze związku wiąże się z oceną partnera oraz rozbieżnością między oceną a standardami, natomiast nie z samym poziomem standardów. Interesującym rezultatem jest również związek między wrażliwością na odrzucenie a wyższymi oczekiwaniami wobec ciepła partnera oraz większą rozbieżnością w tym obszarze. Są to wyniki potencjalnie wartościowe, jednak – w świetle opisanych ograniczeń – ich interpretacja

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

powinna być prowadzona z dużą ostrożnością. Dodatkowo w tabelach statystyk opisowych brakuje podstawowych parametrów, takich jak wartości minimalne i maksymalne.

Podsumowując, Badanie 1, mimo interesującego pomysłu i potencjalnie wartościowych wyników, obarczone jest licznymi słabościami metodologicznymi, które osłabiają jego znaczenie jako podstawy dla dalszych części projektu i wpływają na spójność całej rozprawy.

Badanie 2

Badanie 2 ma charakter eksperymentalny i stanowi próbę weryfikacji zależności między wrażliwością na odrzucenie a oceną potencjalnych partnerów w warunkach indukowanego doświadczenia odrzucenia. Pomysł włączenia komponentu eksperymentalnego do projektu należy uznać za wartościowy, ponieważ pozwala on – przynajmniej w założeniu – wyjść poza ograniczenia analiz korelacyjnych i zbliżyć się do wnioskowania przyczynowego. Jednocześnie jednak sposób zaprojektowania i przeprowadzenia tego badania budzi szereg poważnych zastrzeżeń metodologicznych, które znacząco ograniczają siłę wyciąganych wniosków.

Manuskrypt nie zawiera podstawowych informacji o charakterystyce próby. W szczególności nie wiadomo, jaki był status relacyjny uczestników – czy były to osoby pozostające w związkach, czy single poszukujący partnera. Jest to kwestia kluczowa dla interpretacji wyników, ponieważ motywacja do oceny potencjalnych partnerów oraz poziom wrażliwości na odrzucenie mogą znacząco różnić się w zależności od tego, czy sytuacja randkowa ma potencjalnie charakter realny, czy jedynie hipotetyczny.

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

W opisie badania brakuje informacji dotyczących wynagrodzenia uczestników oraz kryteriów wykluczenia. Nie jest jasne, czy i ile osób zostało usuniętych z analiz, ani czy występowały przypadki nieukończenia badania. Brak tych danych utrudnia ocenę rzetelności procedury oraz jakości uzyskanych wyników. Podobnie nie wyjaśniono, dlaczego warunki eksperymentalne nie są równoliczne – nie wiadomo, czy wynika to z losowego rozkładu uczestników, czy też z późniejszych wykluczeń.

Wątpliwości budzi sposób realizacji procedury badawczej. Część uczestników brała udział w badaniu w warunkach laboratoryjnych, a część w formie online. Warunki te mogą znacząco się różnić pod względem zaangażowania, kontroli sytuacji badawczej oraz intensywności przeżywanych emocji. W pracy nie przedstawiono jednak żadnych analiz pozwalających ocenić, czy tryb realizacji badania wpływał na uzyskiwane wyniki. Nie wiadomo również, jaka część badania była prowadzona w okresie pandemii, co mogłoby dodatkowo modyfikować reakcje uczestników na manipulację odrzuceniem.

Szczególnie poważne zastrzeżenia budzi brak informacji dotyczących kwestii etycznych. Zastosowana w badaniu manipulacja odrzuceniem społecznym może mieć istotny, potencjalnie negatywny wpływ na stan emocjonalny uczestników. W pracy nie przedstawiono jednak informacji o uzyskaniu zgody komisji etycznej ani o sposobie minimalizowania ewentualnych negatywnych skutków udziału w badaniu. Nie wiadomo również, w jaki sposób przeprowadzono procedurę odkłamania, zwłaszcza w warunkach online, ani czy badacze mieli bezpośredni kontakt z uczestnikami po zakończeniu eksperymentu.

Struktura próby również budzi wątpliwości. Stosunek liczby kobiet do mężczyzn (99 do 46) jest wyraźnie niezrównoważony, co ma szczególne znaczenie w projekcie dotyczącym mechanizmów doboru partnera. Jeżeli zakłada się możliwość występowania efektów zależnych od płci, to w przypadku mężczyzn moc statystyczna jest znacząco niższa, co utrudnia wykrywanie interakcji oraz zwiększa ryzyko błędnych wniosków.

W prezentacji wyników pojawiają się błędy, które podważają wiarygodność analiz. W Tabeli 6 raportowane są wartości średnie przekraczające maksymalny zakres skali (np. $M = 5,85$ przy skali 1–5), co jest matematycznie niemożliwe i wskazuje na nieścisłości w opracowaniu danych.

Problemem na poziomie operacjonalizacji zmiennych jest sposób ujęcia wrażliwości na odrzucenie. Autorka decyduje się na jej dychotomizację, dzieląc uczestników na grupy o „niskim” i „wysokim” poziomie tej cechy, mimo że sama wskazuje kontrowersyjność takiego rozwiązania. Tego typu zabieg prowadzi do utraty informacji zawartych w zmiennej ciągłej, zmniejsza moc statystyczną analiz oraz może prowadzić do zniekształcenia rzeczywistych relacji między zmiennymi. Współczesne standardy metodologiczne jednoznacznie rekomendują traktowanie tego typu konstruktów jako zmiennych ciągłych i analizowanie ich za pomocą modeli regresyjnych, ANCOVA lub modeli mieszanych. W tym kontekście przyjęte rozwiązanie należy uznać za nieoptymalne.

Odrębnego omówienia wymaga kwestia operacjonalizacji manipulacji eksperymentalnej. Uzyskane wyniki wskazują, że zastosowana procedura nie doprowadziła do oczekiwanego wzrostu wrażliwości na odrzucenie. Autorka interpretuje to jako dowód stabilności tej cechy, jednak interpretacja ta wydaje

się przedwczesna. Alternatywnym wyjaśnieniem jest niewystarczająca siła lub trafność manipulacji, która mogła nie być adekwatna do wywołania zmian w badanym konstrukcie. Wrażliwość na odrzucenie jest zmienną względnie stabilną, a jej krótkoterminowa modyfikacja wymaga prawdopodobnie silnych i trafnych procedur indukcji. Brak jednoznacznej weryfikacji skuteczności manipulacji (tzw. *manipulation check*) utrudnia interpretację wyników i ogranicza możliwość wnioskowania przyczynowego.

Zastosowany plan eksperymentalny $2 \times 2 \times 2$ przy liczebności całkowitej $N = 146$ oznacza, że w poszczególnych komórkach znajduje się średnio około 18 osób. W literaturze metodologicznej podkreśla się, że efekty interakcyjne, zwłaszcza wyższego rzędu, są zazwyczaj niewielkie i wymagają znacznie większych prób badawczych. W związku z tym istnieje wysokie ryzyko błędu drugiego rodzaju, a brak istotnych efektów lub ich niestabilność mogą wynikać z niedostatecznej mocy badania, a nie z rzeczywistego braku zależności.

Podsumowując, mimo wartościowego pomysłu na eksperyment, Badanie 2 obarczone jest licznymi ograniczeniami dotyczącymi konstrukcji próby, procedury badawczej oraz sposobu analizy danych. Ograniczenia te w istotny sposób osłabiają możliwość jednoznacznej interpretacji uzyskanych wyników oraz ich znaczenie dla weryfikacji hipotez pracy. Brak zgody komisji etyki na eksperyment zawierający opisaną w pracy manipulację może oznaczać, że badanie jest niepublikowalne.

Badanie 3a

Badanie 3a ma charakter podłużny i zostało zaprojektowane jako dwupomiarowe badanie realizowane w odstępie tygodnia, z wykorzystaniem analiz typu aktor-partner oraz modeli równań strukturalnych. W założeniu

miało ono umożliwić uchwycenie zależności między wrażliwością na odrzucenie, standardami wobec partnera oraz satysfakcją ze związku w ujęciu czasowym. Jednak już na poziomie koncepcyjnym zasadnicze wątpliwości budzi cel tego badania, który nie został jasno i jednoznacznie określony.

Nie jest bowiem jasne, jakie procesy miałyby zostać uchwycone w tak krótkim, tygodniowym odstępie czasu. Wrażliwość na odrzucenie oraz standardy wobec partnera należą do konstruktów względnie trwałych, a zatem trudno oczekiwać ich istotnych zmian w tak krótkiej perspektywie. Również satysfakcja ze związku, choć bardziej podatna na fluktuacje, nie jest zmienną, która w sposób systematyczny ulega znaczącym zmianom w ciągu jednego tygodnia bez wyraźnych zdarzeń życiowych. W pracy nie przedstawiono jednak mechanizmu teoretycznego, który uzasadniałby oczekiwanie takich zmian ani wskazywał kierunek potencjalnych efektów. Deklarowany cel badania, określony jako analiza „dynamicznych zależności”, pozostaje w tym kontekście nieprecyzyjny – nie wiadomo, jaka dynamika miałyby zostać uchwycona, jakie sprzężenia zwrotne są postulowane oraz dlaczego miałyby one ujawniać się właśnie w odstępie tygodnia, a nie – na przykład – w ujęciu dziennym.

Z powyższym wiąże się również problem adekwatności przyjętego interwału czasowego. Tydzień wydaje się okresem zbyt krótkim, aby uchwycić zmiany w zakresie względnie stabilnych cech, a jednocześnie zbyt długim, aby kontrolować wpływ bieżących zdarzeń, które mogłyby mieć charakter incydentalny. Jeżeli bowiem w tym czasie zaszły istotne wydarzenia wpływające na relację, należałoby je kontrolować – co w praktyce realizowane jest dopiero w Badaniu 3b. W obecnej formie badanie 3a stanowi zatem w istocie powtórzony pomiar tych samych zmiennych bez manipulacji i bez kontroli zdarzeń pośredniczących.

Znajduje to odzwierciedlenie w uzyskanych wynikach. Siła zależności między analizowanymi zmiennymi w pierwszym i drugim pomiarze jest bardzo podobna, co wskazuje, że w badanym okresie nie zachodzą istotne zmiany. Rejestrowane różnice mają charakter niewielki i niesystematyczny, a ich pojawienie się nie było poprzedzone jednoznacznymi hipotezami teoretycznymi. W konsekwencji trudno przypisać im znaczenie wyjaśniające – w większości przypadków wyniki potwierdzają znane z literatury zależności, natomiast obserwowane odchylenia nie tworzą spójnego obrazu procesów psychologicznych.

Kolejnym istotnym ograniczeniem Badania 3a jest bardzo duże zróżnicowanie próby pod względem wieku oraz stażu związku, przy jednoczesnym braku kontroli tych zmiennych w analizach. W badaniu uczestniczyły osoby zarówno bardzo młode, pozostające w relacjach o krótkim stażu, jak i osoby starsze, będące w wieloletnich związkach. Można przypuszczać, że standardy wobec partnera oraz sposób jego oceny różnią się znacząco w zależności od etapu życia i długości relacji. Różnice między parami dwudziestolatków a parami z kilkudziesięcioletnim stażem mogą mieć charakter fundamentalny, jednak w analizach nie zostały one uwzględnione. Jednocześnie liczebność próby uniemożliwia przeprowadzenie pogłębionych analiz różnic międzygrupowych.

W opisie badania pojawia się również niespójność dotycząca zakresu pomiaru. W części metodologicznej oraz w dyskusji sugerowane jest uwzględnienie oceny partnera, jednak zmienna ta nie jest obecna w analizach, co utrudnia odtworzenie pełnej logiki badania.

Niestety, podobnie jak w Badaniu 1, Autorka zastosowała własną skalę idealnych standardów, która nie jest w pełni zgodna z przyjętym modelem teoretycznym, co dodatkowo komplikuje interpretację wyników.

Na poziomie analitycznym pojawia się problem dopasowania złożoności modeli do dostępnych danych. W badaniu zastosowano zaawansowane techniki statystyczne, w tym modele równań strukturalnych, jednak liczebność próby jest niewystarczająca dla stabilnego estymowania takich modeli. Znajduje to odzwierciedlenie w raportowanych wskaźnikach dopasowania – wartości RMSEA na poziomie 0,10–0,11 oraz TLI i NFI poniżej rekomendowanych progów wskazują na słabe dopasowanie modeli do danych. W tej sytuacji interpretacja poszczególnych ścieżek strukturalnych jako potwierdzenia hipotez ma charakter problematyczny, ponieważ parametry modeli mogą być zniekształcone przez ich niedopasowanie. Wyjaśnienie autorki, odwołujące się do niewielkiej liczebności próby, nie jest w pełni przekonujące – tak wyraźne odchylenia sugerują raczej problem z adekwatnością samego modelu niż wyłącznie ograniczenia estymacyjne.

Rozbieżność między wynikami Badania 1 oraz Badania 3a dotyczącymi standardów kobiet o wysokiej wrażliwości na odrzucenie w zakresie ciepła partnera nie została w przekonujący sposób wyjaśniona w dyskusji Badania 3a. Zaproponowana interpretacja, odwołująca się do „dynamicznego charakteru kształtowania się standardów”, nie wydaje się przekonująca. Nie jest jasne, dlaczego w jednym badaniu standardy miałyby pełnić funkcję ochronną wobec odrzucenia, a w innym – nie tylko jej nie pełnić, lecz wręcz wykazywać zależności o przeciwnym kierunku. Autorka odwołuje się przy tym do wyższych standardów kobiet w procesie selekcji partnera, jednak w obu badaniach uczestniczyły kobiety pozostające w związkach, co osłabia trafność

tej argumentacji. Jeśli zakłada się różnice wynikające ze stażu relacji, należałoby je empirycznie zweryfikować – tymczasem charakterystyka prób w obu badaniach, mimo dużej rozpiętości stażu związków, nie została wykorzystana analitycznie. W konsekwencji brak jest podstaw do przypisywania badanym próbom odmiennych mechanizmów regulacyjnych.

Podsumowując, Badanie 3a wykorzystuje zaawansowane narzędzia analityczne i wpisuje się w nurt badań podłużnych nad funkcjonowaniem relacji romantycznych, jednak jego założenia koncepcyjne, dobór interwału czasowego, charakterystyka próby oraz sposób analizy danych rodzą poważne wątpliwości. W kontekście ograniczeń metodologicznych oraz słabego dopasowania modeli należy zachować szczególną ostrożność w interpretacji wyników, zwłaszcza w odniesieniu do zależności o charakterze przyczynowym. W obecnej formie badanie to wnosi ograniczoną wartość poznawczą i nie dostarcza przekonujących dowodów na istnienie postulowanych procesów dynamicznych.

Badanie 3b

Badanie 3b ma charakter dziennikowy i stanowi próbę uchwycenia krótkoterminowych, wewnątrzsobniczych zmian w zakresie postrzeganego odrzucenia ze strony partnera, rozbieżności między standardami a oceną partnera oraz satysfakcji ze związku. Na poziomie koncepcyjnym oraz metodologicznym jest to najbardziej dopracowana część projektu. Przyjęta logika badania – oparta na wielokrotnych pomiarach realizowanych w krótkim odstępie czasu – jest adekwatna do analizy zmienności doświadczeń relacyjnych i pozwala w większym stopniu niż wcześniejsze badania uchwycić bieżące procesy psychologiczne. Na tym etapie projektu po raz pierwszy włączono do

analiz istotne zmienne kontrolne, takie jak wiek oraz staż związku, a uzyskane wyniki wskazują, że obie te zmienne dodatnio korelują z rozbieżnością między standardami a oceną partnera. Po raz pierwszy w pracy pojawia się także informacja dotycząca wynagrodzenia uczestników, co zwiększa transparentność procedury badawczej.

Pomimo tych niewątpliwych zalet, również w tym badaniu pojawiają się pewne wątpliwości metodologiczne. Drobne zastrzeżenie dotyczy tego, że brak jest informacji dotyczących procedur kontroli jakości danych. W pracy nie wskazano, czy stosowano takie rozwiązania jak pytania kontrolne (instructional manipulation checks), analiza czasu wypełniania kwestionariuszy czy identyfikacja schematycznych wzorców odpowiedzi (np. tzw. straightlining). Procedury tego typu są obecnie szeroko rekomendowane w badaniach realizowanych w formie online i dzienniczkowej, ponieważ pozwalają ograniczyć wpływ danych niskiej jakości. Ich brak – lub brak informacji o ich zastosowaniu – utrudnia ocenę rzetelności uzyskanych wyników.

Poważniejsze zastrzeżenia budzi sposób operacjonalizacji kluczowej zmiennej, jaką jest wskaźnik postrzeganego odrzucenia partnera (POP). Zgodnie z opisem przedstawionym w pracy, wskaźnik ten został skonstruowany poprzez przemnożenie dwóch pozycji skalowych typu Likerta: lękowego oczekiwania braku bliskości ze strony partnera oraz odwróconego wskaźnika postrzeganej miłości ze strony partnera. Takie rozwiązanie budzi istotne wątpliwości natury metodologicznej i psychometrycznej.

Po pierwsze, mnożenie surowych wyników skal Likerta – które mają charakter porządkowy lub co najwyżej quasi-interwałowy – nie ma uzasadnienia psychometrycznego, ponieważ zakłada istnienie relacji

ilorazowych między wartościami, których tego typu skale nie spełniają. W konsekwencji uzyskany wskaźnik traci klarowną interpretację psychologiczną, a jego wartości są w dużej mierze artefaktem zastosowanej operacji matematycznej, a nie odzwierciedleniem latentnego konstruktów.

Po drugie, konstrukcja indeksu poprzez iloczyn dwóch odrębnych zmiennych implikuje ich synergiczny, multiplikatywny charakter, który nie został wystarczająco uzasadniony teoretycznie. W praktyce oznacza to, że wskaźnik nie odzwierciedla ani prostego poziomego odczuwanego odrzucenia, ani standardowo rozumianej interakcji między zmiennymi, lecz prowadzi do sztucznego wzmacniania wartości skrajnych. Efektem są rozkłady nieliniowe i trudne do interpretacji, co dodatkowo komplikuje analizę wyników.

Dodatkowym problemem jest fakt, że jeden z komponentów wskaźnika – lękowe oczekiwanie odrzucenia – jest bezpośrednio powiązany z konstruktem wrażliwości na odrzucenie. W rezultacie wskaźnik postrzeganego odrzucenia partnera staje się w znacznym stopniu zależny od tej samej zmiennej, którą następnie wykorzystuje się w analizach jako predyktor. Prowadzi to do częściowego nakładania się konstruktów i utrudnia jednoznaczne rozdzielanie efektów percepcji zachowania partnera od indywidualnej skłonności do interpretowania sytuacji w kategoriach odrzucenia.

Podsumowując, Badanie 3b stanowi najbardziej spójny element projektu pod względem założeń oraz zastosowanych rozwiązań metodologicznych i jako jedyne w pełni wykorzystuje potencjał podejścia procesowego. Jednocześnie jednak sposób operacjonalizacji kluczowej zmiennej stanowi ograniczenie, które należy uwzględnić przy interpretacji uzyskanych wyników.

Uwagi ogólne

Poza szczegółowymi zastrzeżeniami odnoszącymi się do poszczególnych badań, praca obarczona jest również szeregiem problemów o charakterze bardziej ogólnym, które dotyczą zarówno przyjętej strategii pomiaru, jak i spójności koncepcyjnej projektu oraz sposobu interpretacji wyników.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na dominujące wykorzystanie narzędzi samoopisowych we wszystkich częściach projektu. Tego typu rozwiązanie wiąże się z istotnym ryzykiem wystąpienia błędu wspólnego źródła wariacji (*common method bias*), który może prowadzić do zawyżania siły obserwowanych zależności między zmiennymi, zwłaszcza gdy są one mierzone w tym samym czasie i przy użyciu tej samej formy pomiaru. Dodatkowym problemem jest fakt, że część analiz opiera się na konstruktach o wysokim stopniu podobieństwa treściowego, takich jak ocena partnera, rozbieżność względem standardów oraz satysfakcja ze związku. W takich sytuacjach trudno jednoznacznie rozstrzygnąć, na ile uzyskane zależności odzwierciedlają rzeczywiste relacje psychologiczne, a na ile są konsekwencją częściowej redundancji pomiarowej.

Wątpliwości budzi spójność operacjonalizacji kluczowego konstruktów, jakim jest wrażliwość na odrzucenie. W pracy traktowana jest ona z jednej strony jako względnie stabilna cecha (Badania 1, 3a i 3b), z drugiej zaś jako zmienna podatna na krótkoterminową manipulację eksperymentalną (Badanie 2). Brakuje jednak wyraźnej integracji tych dwóch ujęć na poziomie metodologicznym i teoretycznym. Prowadzi to do niespójności interpretacyjnej: brak efektu manipulacji w Badaniu 2 interpretowany jest jako dowód stabilności cechy, natomiast w analizach dziennikowych zakłada się jej sytuacyjną

zmienność. Tego rodzaju rozbieżność utrudnia budowanie spójnego modelu wyjaśniającego.

Na poziomie analitycznym uwagę zwraca relacja między złożonością zastosowanych modeli statystycznych a możliwościami ich interpretacji. W Badaniach 3a i 3b wykorzystano zaawansowane podejścia analityczne, takie jak modele aktor-partner oraz analizy podłużne i dzienniczkowe, co samo w sobie stanowi niewątpliwą zaletę projektu. Jednocześnie jednak stopień skomplikowania tych modeli utrudnia jednoznaczną interpretację wyników. W szczególności istnieje ryzyko nadinterpretacji efektów interakcyjnych oraz trudność w odróżnieniu zależności przyczynowych od współzmienności. Dodatkowo krótkie okno czasowe pomiarów – zwłaszcza w badaniu dzienniczkowym – ogranicza możliwość wnioskowania o trwałych procesach psychologicznych.

Zastrzeżenia budzi również sposób raportowania i interpretacji wyników statystycznych. W pracy widoczna jest tendencja do traktowania wartości p z zakresu 0,06–0,10 jako „trendów” lub wyników „zbliżonych do istotności”. Tego rodzaju praktyka, choć spotykana w literaturze, jest metodologicznie problematyczna, ponieważ prowadzi do nieuprawnionego rozciągania kryterium istotności statystycznej i sprzyja nadinterpretacji wyników. Co więcej, zauważalna jest pewna asymetria wnioskowania: wyniki istotne traktowane są jako jednoznaczne potwierdzenie hipotez, natomiast wyniki nieistotne, lecz „bliskie” progu, również interpretowane są w kierunku ich częściowego potwierdzenia. Zgodnie ze współczesnymi standardami raportowania bardziej adekwatnym podejściem byłoby koncentrowanie się na wielkości efektów oraz ich przedziałach ufności, zamiast operowania kategorią „trendów”.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

Warto odnotować, że praca napisana jest poprawną, staranną polszczyzną. Zwraca jednak uwagę brak odmiany nazwisk niektórych badaczy (np. Eastwick, Fletcher), co błędnie sugeruje polskiemu czytelnikowi, że ci uczeni są kobietami.

Pewne wątpliwości budzi adekwatność tytułu pracy do przedstawionych wyników. Choć jest on atrakcyjny stylistycznie, nie znajduje odzwierciedlenia w danych empirycznych. Przeprowadzone analizy nie dostarczają dowodów na to, że badane osoby obniżają swoje standardy w celu nawiązania lub utrzymania relacji, co stanowi centralną tezę sugerowaną przez tytuł.

Wreszcie, projekt jako całość nie spełnia standardów otwartej nauki. Żadne z badań nie było prerejestrowane. Surowe dane nie są dostępne w żadnym z publicznych repozytoriów. Tylko badanie korelacyjne ma zgodę komisji etycznej.

Konkluzja

Przedstawiona do recenzji rozprawa podejmuje istotny i aktualny problem badawczy, a część teoretyczna świadczy o dobrej orientacji Autorki w literaturze przedmiotu. Docenić należy próbę zastosowania zróżnicowanych paradygmatów badawczych oraz wykorzystanie zaawansowanych metod analizy danych. Jednocześnie jednak liczba oraz waga wskazanych ograniczeń metodologicznych sprawiają, że w obecnej postaci praca nie spełnia w pełni wymogów stawianych rozprawom doktorskim. Zastrzeżenia dotyczą przede wszystkim wielkości oraz charakterystyki prób, operacjonalizacji kluczowych zmiennych, adekwatności zastosowanych procedur badawczych, spójności

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

konceptyjnej projektu oraz przejrzystości w zakresie raportowania procedur, w tym kwestii etycznych. W konsekwencji uzyskane rezultaty nie stanowią wystarczająco przekonującej podstawy do uznania, że rozprawa prowadzi do oryginalnego rozwiązania problemu naukowego i potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia badań. W związku z powyższym, na obecnym etapie nie mogę rekomendować skierowania rozprawy do dalszych etapów postępowania doktorskiego, zgodnie z art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce.

Jednocześnie przyjmuję, że część zgłoszonych zastrzeżeń może wynikać z niewystarczająco precyzyjnego opisu procedury badawczej, a nie z jej rzeczywistych braków lub ograniczeń. Być może Doktorantka jest w stanie wyjaśnić i uzasadnić podejmowane przez siebie decyzje, albo obronić te aspekty działań badawczych, które zostały w recenzji skrytykowane. W związku z tym zasadne wydaje mi się skierowanie pracy do gruntownej rewizji. Uzupełnienie informacji o procedurach, wyjaśnienie wątpliwości związanych z operacjonalizacją, doprecyzowanie założeń teoretycznych oraz pogłębienie analiz mogłyby w istotnym stopniu podnieść wartość naukową rozprawy i pozwolić na ponowną, bardziej pozytywną ocenę jej jakości.

Magdalena Śmieja

Devenport, S., Davis-McCabe, C., & Winter, S. (2023). *A critical review of the literature regarding the selection of long-term romantic partners*. *Archives of Sexual Behavior*, 52(7), 3025–3042. <https://doi.org/10.1007/s10508-023-02646-y>

Eastwick, P. W., Finkel, E. J., & Joel, S. (2023). *Mate evaluation theory*. *Psychological Review*, 130, 211–241.

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

Eastwick, P. W., Sparks, J., Finkel, E. J., Meza, E. M., Adamkovič, M., Adu, P., ... Coles, N. A. (2025). *A worldwide test of the predictive validity of ideal partner preference matching*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 128(1), 123–146. <https://doi.org/10.1037/pspp0000524>

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl